

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Април 2021, брой 3

Георги Карасимеонов (Ред.)

След решението на „Има такъв народ“ да върне мандата за съставяне на правителство, вероятно ще се стигне до нови избори.

Рисковете пред евентуално служебно правителство, назначено от президента, ще бъдат големи с оглед икономическата криза и проблемите пред бюджета.

Разочарованието на хилядите българи, които подкрепиха протестите миналата година, ще се засили.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Април 2021, брой 3

Съдържание

1.	ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ	2
2.	СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	4
3.	ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ	6
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	7

1

ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ

Политическата ситуация през април се определяше главно от първите стъпки на новоизбраното Народно събрание и процеса по формиране на ново правителство. След изборите ГЕРБ изпадна в политическа изолация, като в Народното събрание се очертаха контурите на ново анти-ГЕРБ мнозинство, което обаче бе краткотрайно. Причините за това са хетерогенният му характер и че е движено единствено от желанието за изваждане на ГЕРБ от управлението на страната. Партиите в парламентарното анти-ГЕРБ мнозинство са в сложни и противоречиви отношения. Всяка една от тях следва собствена стратегия и подозира другите в скрити цели и намерения. Особено показателни за това са отношенията между „Има такъв народ“, „Демократична България“, „Изправи се! Мутри вън!“ и старите партии – БСП и ДПС, които са определяни като „статукво“ от трите нови формации.

Президентът Радев свика първото заседание на Народното събрание само ден, след като Централната избирателна комисия обнародва резултатите от изборите в Държавен вестник. Въпреки че по конституция президентът трябва да свика Народното събрание в едномесечен срок, той ускори процедурата с мотива, че страната се нуждае час по-скоро от работещ парламент и ново правителство.

В Народното събрание бяха регистрирани 6 парламентарни групи: ГЕРБ-СДС – 75 народни представители; Има такъв народ (ИТН) – 51 народни представители; „БСП за България“ – 43 народни представители; Движение за права и свободи (ДПС) – 30 народни представители; Демократична България (ДБ) – 27 народни представители; „Изправи се! Мутри вън!“ (ИСМВ) – 14 народни представители.

Още на първото заседание на Народното събрание пролича изолацията на ГЕРБ и оформилото се анти-ГЕРБ мнозинство от останалите пет партии. То застана зад кандидатурата на народния представител Ива Митева от „Има такъв народ“ за председател на Народното събрание. Тя бе издигната за поста от парламентарната група на партията на Слави Трифонов, ИТН. От ГЕРБ-СДС издигнаха за поста бившия председател на парламента, Цвета

Караянчева. Ива Митева бе избрана със 163 гласа за председател на Народното събрание, като за нея гласуваха всички депутати без тези на ГЕРБ-СДС. Ива Митева е юрист по образование, работи в Народното събрание като държавен експерт от 2000 г., като последната ѝ длъжност е директор на дирекция „Законодателна дейност и право на ЕС“ в Народното събрание. Болшинството от нейните колеги народни представители заявиха, че Митева е добър юрист, който познава в детайли парламентарната дейност и законодателния процес, като дадоха високи оценки за нейната работата в предишното ѝ амплоа. За заместници на Митева от останалите парламентарни групи бяха избрани – Цвета Караянчева (ГЕРБ-СДС), Виктория Василева (ИТН), Кристиан Вигенин (БСП), Мукаддес Налбант (ДПС), Атанас Атанасов (ДБ), Татяна Дончева (ИСМВ).

Парламентарната изолация на ГЕРБ пролича и при избора на председателите на парламентарни комисии.

Депутатите от оформилото се анти-ГЕРБ мнозинство поканиха премиера в оставка, Бойко Борисов в Народното събрание да представи плана за възстановяване, изготвен от правителството, който България трябва да изпрати до края на април в Европейската комисия. Борисов, обаче, си взе отпуск и не се отзова на поканата на депутатите. Опозиционните на ГЕРБ партии окачествиха това като „възмутително“ и посочиха, че Борисов не е стъпвал в парламента от 1 година. Така те гласуваха решение, с което задължиха Борисов да се яви на изслушване в парламента. Два дни преди заседанието на парламента, на което Борисов трябва да се яви, той влезе за операция на менискус в болница, скъсан по време на футболен мач.

Още след изборите Борисов се отказа от мандата си на депутат, като заяви, че ще се оттегли в партията и ще излъчи ново лице като кандидат за министър-председател. Този ход бе очакван. През последната година скандалите, свързани с Борисов, нанесоха сериозен удар по неговата репутация – не само в страната, но и в международен план. Борисов сам определи себе си като „най-подготвения политик в

страната“, но „за да не дразни“, е решил да се оттегли и да работи само като лидер на партията.

Първите заседания на парламента преминаха в остър диалог и нападки между ГЕРБ и останалите партии. Заместник-председателят на ДПС, Йордан Цонев нарече ГЕРБ токсична партия, защото е унищожила всяка партия, с която е управлявала. Лидерът на „Има такъв народ“, Слави Трифонов заяви в пост във фейсбук, че неговата партия е създадена, за да изхвърли ГЕРБ от политическия живот на страната. Напрежение предизвика и инициативата на „Исправи се! Мутри вън!“ за създаване на парламентарна комисия, която да направи ревизия на управлението на ГЕРБ. От ГЕРБ настояха проверката да включва не само последното управление, а последните 10 години. Това бе определено като ход, който цели да затрудни работата на комисията. Въпреки това, предложението бе гласувано. За председател на комисията бе избрана Мая Манолова (ИСМВ).

Спор предизвика и решението на анти-ГЕРБ мнозинството да наложи мораториум върху назначенията в структури на изпълнителната власт и решения за концесии на правителството в оставка. От редица места заваляха сигнали за многобройни преназначения в държавната администрация, като хора от политическите кабинети и зам. министри се назначават за директори на дирекции или като държавни експерти. Затова от БСП предложиха налагане на мораториум още на първото заседание на Народното събрание. Тогава обаче, тази точка не бе приета, което доведе до остра атака на лидера на БСП, Корнелия Нинова към новите партии и ДПС, която ги обвини, че помагат на ГЕРБ. Останалите партии отхвърлиха това обвинение, заявявайки, че Нинова не е направила предложението достатъчно правно издържано и че ще го подкрепят на следващото заседание. Мораториумът бе гласуван с подкрепата на всички партии, освен ГЕРБ. От ГЕРБ заявиха, че това решение е противоконституционно и ще сезират Конституционния съд с искане за тълкувателно решение.

След като Народното събрание започна работа, президентът свика на консултации ръководствата на парламентарните групи, преди да връчи мандат за съставяне на правителство. Президентът призова партиите за диалог и намиране на съгласие за програма и приоритети, които да бъдат основа за намиране на консенсус и излъчване на правителство избрано от парламента. Президентът отхвърли спекулациите, че бърза с консултациите, защото иска да назначи служебно правителство при провал на преговорите между партиите. Румен Радев подчерта, че страната има нужда от оперативно, редовно правителство, което да се заеме с последиците от пандемията, както по отношение на здравната криза, така и във връзка с икономическото възстановяване.

Както е по Конституция, президентът Радев връчи мандат за съставяне на правителство на парламентарната група на ГЕРБ-СДС, които излъчиха като кандидат за министър-председател Даниел Митов. Митов беше министър на външните работи във втория кабинет на Борисов (2014-2017), като тогава той бе член на партия „България на гражданите“ – част от Реформаторския блок. Малко преди изборите, Митов обяви, че е станал член на ГЕРБ. Неговата политическа и партийна кариера започва през 2004 г., когато става член и основател на Демократи за силна България (ДСБ). Дълги години Митов е работил за американската фондация „Национален демократичен институт“. Миналата година той бе предложен за посланик на България в Румъния, но президентът Радев отказа да съгласува неговото назначение. Въпреки че бе ясно, че кабинет на ГЕРБ-СДС няма да бъде подкрепен, Митов прие мандата и покани на разговори две партии – ДБ и ИТН. Те, обаче, отказаха да участват в каквито и да е разговори с ГЕРБ. Лидерът на ГЕРБ и премиер в оставка, Бойко Борисов посочи и състав на евентуалното им правителство, като в него бяха включени повечето от сегашните министри на ГЕРБ. Борисов посочи, че това е кабинет с проевропейска и евроатлантическа ориентация. Всъщност предложението Митов да бъде кандидат за министър-председател бе тактически опит за подобряване имиджа на ГЕРБ сред партньорите на България в ЕС, НАТО и Съединените щати. Този имидж бе силно нахвърнен вследствие на многобройните скандали, свързани с Борисов и управлението му.

Три дни след като получи проучвателен мандат за съставяне на правителство, Митов върна мандата на президента, като заяви, че не е получил подкрепа за съставяне на правителство. Съгласно Конституцията на Република България, президентът трябва да връчи мандат на втората по численост парламентарна група – „Има такъв народ“. Ако и те не успеят да съставят правителство и върнат мандата, при третия и последен опит президентът връчва мандат на някоя от останалите групи по негов избор.

Президентът Радев връчи мандата на „Има такъв народ“ на 28 април. Той веднага бе върнат от кандидата за премиер на партията, Антоанета Стефанова. Президентът ще предложи на трета парламентарна група да състави правителство.

Радев призова правителството да внесе актуализация на бюджета, която да бъде гласувана от Народното събрание с оглед утежнената икономическа ситуация.

В края на април излезе годишната класация на „Репортери без граници“ за медийна свобода. България падна още едно място в класацията и вече е на 112 място – най-лошото в ЕС и далеч по-лошо от позицията на съседни държави като Република Северна Македония и Република Сърбия.

2

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

Въпреки че формално спечели изборите, ГЕРБ изпадна в сериозна политическа изолация. Премиерът Борисов даде знак за обновление в партията, като се отказа от депутатското си място и издигна нов кандидат за министър-председател в лицето на Даниел Митов. Въпреки тези ходове, останалите парламентарни партии отказаха да проведат каквито и да е разговори с ГЕРБ във връзка със създаването на ново правителство. Въпреки че остана в политическа изолация, ГЕРБ продължава да контролира голям административен ресурс както на централно ниво, така и в местната власт. По всичко личи, че пред партията предстои промяна и обновление след дългото управление на Бойко Борисов като министър-председател. Оттук насетне Борисов ще се оттегли в партията като партиен лидер. Той заяви също, че няма намерение да се кандидатира за президент на предстоящите избори.

Председател на парламентарната група на ГЕРБ-СДС ще бъде юристът Десислава Атанасова, която бе министър на здравеопазването в първото правителство на Бойко Борисов.

От ГЕРБ „хвърлиха ръкавицата“ на „Има такъв народ“, като им предложиха заедно да гласуват приемане на мажоритарна избирателна система – един от въпросите на референдума, който Трифонов организира. От „Има такъв народ“ отхвърлиха това предложение на ГЕРБ, заявявайки, че мажоритарни избори могат да бъдат гласувани в друг парламент и да влязат в сила едва на следващите редовни избори.

От ГЕРБ нарекоха политически безотговорно поведението на новите партии, защото бавят процеса по формиране на ново правителство, след като заедно с БСП и ДПС имат мнозинство от 165 гласа. Борисов дори нарече Слави Трифонов „политически страхливец“. От ГЕРБ заявиха, че за страната е важно да има ново редовно правителство, което да отговори на растящите предизвикателства пред страната и дори биха дали няколко гласа за неговото избиране, ако това е необходимо.

„Има такъв народ“ се превърна в голямата изненада на изборите с второто място, което зае. Лидерът на партията, Слави Трифонов положи депутатската си клетва дистанционно поради заразяване с коронавирус. През изминалия месец всички погледи бяха насочени към „Има такъв народ“, защото партията от очерталото се анти-ГЕРБ мнозинство заявиха, че биха подкрепили правителство с мандат на партията. Това, което обаче остана крайно неразбираемо и контрапродуктивно, е мълчанието на ръководството на партията относно това какво смятат да предприемат. От новата партия отказваха коментар на всички журналистически въпроси. Още на откриването на Народното събрание председателят на парламентарната група, Тошко Йорданов заяви, че това Народно събрание ще бъде с кратък хоризонт. Въпреки очакванията, че може да се формира правителство на малцинството на трите протестни партии с мандата на „Има такъв народ“ от партията на Слави Трифонов върнаха проучвателния мандат на президента. Формално за поста министър-председател бе номинирана световната шампионка по шахмат и народен представител Антоанета Стефанова. В пост във фейсбук Слави Трифонов заяви, че партията ще върне мандата, защото няма необходимия брой депутати или партньори, за да се състави правителство. Според Трифонов, предлаганата подкрепа е от политически субекти, които са „вредни, алчни и доказано компрометирани, а това не е подкрепа, а зависимост“.

БСП претърпя тежко изборно поражение. Партията получи най-ниския си резултат на парламентарни избори, като загуби половин милион избиратели в сравнение с последните парламентарни избори през 2017 г. Предишните сризове за партията са били винаги след като тя е била в управлението и никога, когато е била в опозиция. БСП определи загубата като тежка. Корнелия Нинова заяви, че въпреки, че 4 години са били единствената парламентарна опозиция на ГЕРБ избирателите не са ги припознали като алтернатива. След загубата цялото Изпълнително бюро на партията подаде оставка. По време на заседанието на Изпълнителното бюро е била поискана оставката и на Нинова, като

затова са настояли Янаки Стоилов и Крум Зарков. Нинова заяви, че няма да подаде оставка, защото ще бъде разрушително за партията, ако остане без легитимно избран председател при очертаващите се нови избори. От ръководството на БСП отчетоха като грешка, че не са подкрепили президента Радев за втори мандат, а са оставили тази тема за след изборите. Затова още на първото заседание на Националния съвет на партията бе взето решение за подкрепа на Румен Радев и Илияна Йотова за нов мандат като президент и вицепрезидент.

Въпреки че ДПС се считаха за скрития партньор на ГЕРБ в управлението, след изборите партията зае остра анти-ГЕРБ позиция. От ДПС заявиха, че разчитат вота на избирателите като желание за промяна. Затова биха подкрепили правителство на трите нови партии в Народното събрание без да участват в него. ДПС е на мнение, че на страната е необходимо ново енергично правителство, съставено от експерти и технократи, което да реализира програма за догонващо развитие, като използва възможностите, които предоставя плана за възстановяване и зелената сделка на ЕС. Лидерът на ДПС, Мустафа Карадайъ посочи, че най-важното за страната е рестартът на държавността и възстановяването на нормалния политически диалог между партиите и между институциите. От ДПС заявиха, че няма да подкрепят правителство с мандат на загубилите изборите партии – ГЕРБ и БСП. Според ДПС, и двете партии са загубили, защото намаляват своите резултати от предходните избори – ГЕРБ с 300 000 гласа, а БСП с половин милион.

Демократична България постигна силен резултат на изборите, като за партията гласуваха над 300 000 избиратели. Веднага след свикването на Народното събрание парламентарната група на коалицията внесе законопроекти за промяна на Наказателно-процесуалния кодекс, с които да бъдат закрити специализираните съдилища, а също така и

промяна в Закона за антикорупционната комисия, чрез която да бъде отстранен нейният председател, Сотир Цацаров. Демократична България представиха проект за промени в Конституцията в частта за съдебна власт и правомощията на главния прокурор. Проектът им предвижда главният прокурор да се избира от Народното събрание, мандатът му да бъде намален на 5 години. Предвижда се и намаляване на броя на членовете на Висшия съдебен съвет на 15, като съставът на двете колегии да се избира от Общи събрания на магистратските общности. На този етап те не са събрали необходимите 60 подписа на депутати, за да внесат официално проектите. От ДБ заявиха, че биха подкрепили кабинет с мандат на ИТН. Председател на парламентарната група на „Демократична България“ ще бъде съпредседателят на коалицията и лидер на партия „Да, България“ – Христо Иванов.

Председател на парламентарната група на „Изправи се! Мутри вън!“ ще бъде лидерът на „Изправи се!“ и бивш омбудсман – Мая Манолова. Още след изборите се стигна до напрежение между Мая Манолова и Николай Хаджигенов от „Отровното трио“. В телевизионно интервю Хаджигенов заяви, че води разговори с партията на Слави Трифонов за създаване на правителство и че всяка от опозиционните партии трябва да направи някакви стъпки, за да се стигне до работещо правителство. Хаджигенов заяви, че не го притеснява заявката на ГЕРБ и ДПС, че биха гласували за кабинет с мандата на „Има такъв народ“. Последва извънреден брифинг на Мая Манолова, която заяви, че Хаджигенов може и да не бъде част от тяхната парламентарната група и че той няма мандат да води каквито и да е преговори. В крайна сметка, конфликтът бе потушен и Хаджигенов бе избран за заместник-председател на парламентарната група. Този епизод обаче показва, че групата на „Изправи се! Мутри вън!“ не е хомогенна и сплотена и в бъдеще можем да станем свидетели на нови конфликти в нея

3

ОБЩЕСТВЕННОТО МНЕНИЕ

Проучване на „Маркет Линкс“, проведено в края на април показва, че мнозинството от българите искат да се формира правителство, избрано от парламента, а не да се провеждат нови избори. Над 60% от анкетираните са на мнение, че е необходимо редовно правителство поне до края на годината, а за предсрочни избори се обявяват около 1/3 от избирателите. На въпроса: „Какво трябва да бъде следващото правителство – коалиция около ГЕРБ или на опозиционните партии?“, 61% искат новото правителство да бъде на анти-ГЕРБ основа, 28% предпочитат коалиция около ГЕРБ, а 12% не могат да преценят.

Повече от половината от участниците в проучването предпочитат следващият премиер да бъде екс-

перт, а не политическо лице, докато 31% считат, че премиер трябва да бъде партиен лидер.

Проучването показва, че българите са оптимисти за бъдещето на страната, като такива оценки дават 62% от хората. Песимистични нагласи се наблюдават при 21% от анкетираните, а 18% не могат да преценят.

Като приоритети в работата на следващото правителство гражданите посочват на първо място заетостта (46%) и реформа в здравеопазването (45%). 30% считат, че приоритет трябва да бъдат мерките в подкрепа на бизнеса и хората, които са засегнати от пандемията. 18% искат ревизия на предишното управление, а 13% – промени в изборното законодателство.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

След решението на „Има такъв народ“ да върне мандата за съставяне на правителство страната е изправена пред нови избори. Нови избори тласкат България към политическа криза и отговорността за това ще понесат новите партии. След изборите се очерта възможност за създаване на мнозинство на промяната, но трите нови партии отхвърлиха протегнатата ръка на БСП, която бе готова да подкрепи формиране на ново правителство. Разочарованието на хилядите българи, които подкрепиха протестите миналата година, към „партиите

на протеста“ ще се засили. А това разочарование може да доведе до по-ниска активност на предсрочни избори през юли. От подобна развръзка най-големият печеливш ще бъде ГЕРБ.

Рисковете пред евентуално служебно правителство, назначено от президента ще бъдат големи с оглед икономическата криза и проблемите пред бюджета. Съчетанието между икономическата и политическата криза и разочарованието на гражданите, прави евентуални предсрочни избори непредвидими.

ЗА АВТОРА

Професор, доктор на философските науки, **Георги Карасимеонов** е преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, директор е на Института за политически и правни изследвания. От 1991 до 1998 г. е председател на Българската асоциация за политически науки. От 2008 до 2012 г. е ръководител на катедрата по политология в СУ „Св. Климент Охридски“.
karasimeonov@gmail.com

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Хелене Кортлендер | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<https://bulgaria.fes.de>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

<https://bulgaria.fes.de>

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Април 2021, брой 3

След решението на „Има такъв народ“ да върне мандата за съставяне на правителство, вероятно ще се стигне до нови избори.

Рисковете пред евентуално служебно правителство, назначено от президента, ще бъдат големи с оглед икономическата криза и проблемите пред бюджета.

Разочарованието на хилядите българи, които подкрепиха протестите миналата година, ще се засили.

Повече информация по темата ще намерите тук:
<https://bulgaria.fes.de>